Nordens välfärdscenter

Nordiskt material för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

Nordens välfärdscenter i samarbete med Nordiskt ledarforum om dövblindhet

Innehåll

Foreword 2

1 Inledning 4

2 Introduktion till det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet 7

3 Introduktion till observation av sinnena 12

4 Användning av observation som metod 14

5 Medicinska och personliga uppgifter 15

6 Bedömning av sinnenas funktion 29

7 Användning av intervju som metod 30

8 Medicinska och personliga uppgifter 31

9 Utredning med utgångspunkt i intervju 36

10 Bedömning av sinnenas funktion 55

Referenslista 56

Om publikationen 58

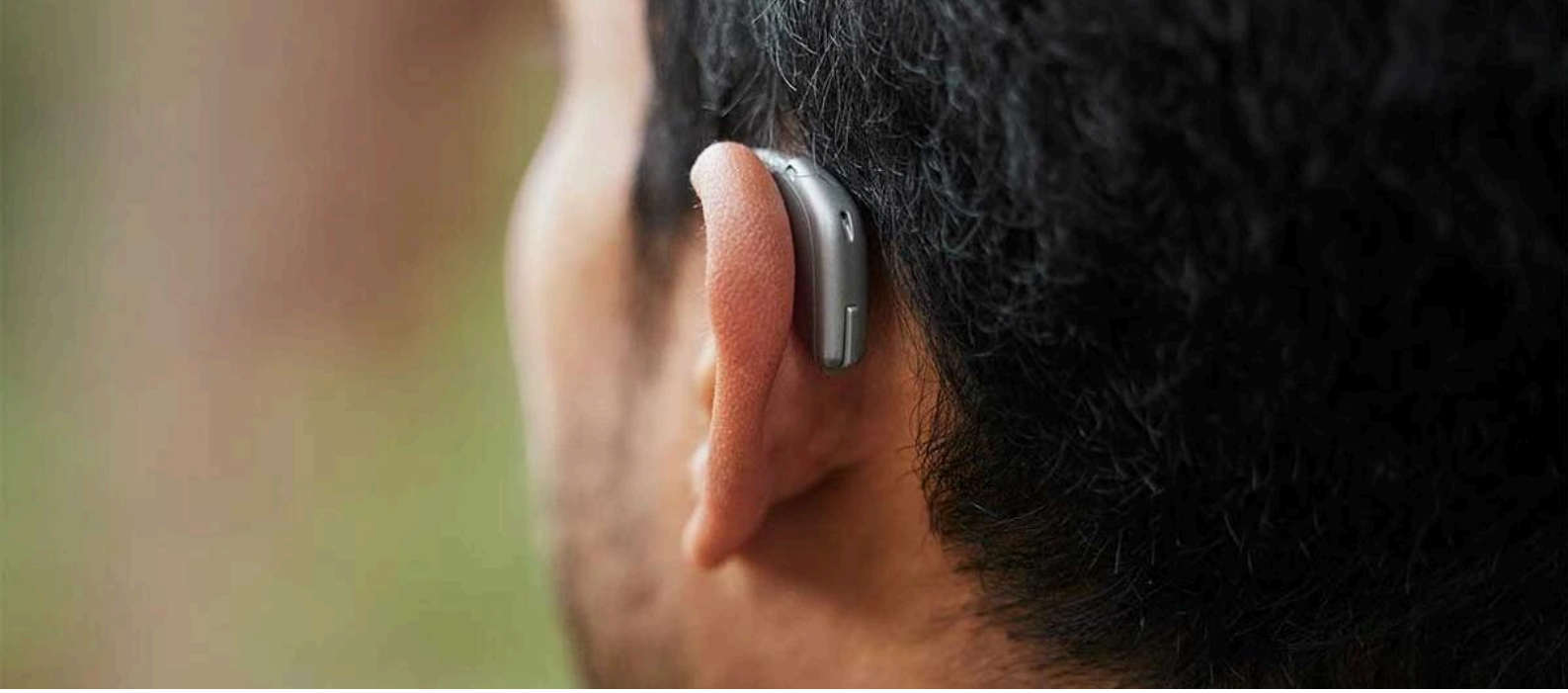

Bild: Mostphotos

Foreword

The Nordic material for assessment of functional deafblindness has been created through close collaboration between the Nordic Welfare Centre and the Nordic Leadership Forum for Deafblind Issues. The purpose of this material is to strengthen a shared understanding of the population and functional deafblindness, to support professionals who work with identifying combined vision and hearing impairments. It is intended as a practical tool to support assessors in their professional evaluations.

The material builds on the earlier work by Rødbroe and Andersen and has been updated according to the Nordic definition of deafblindness and the International Classification of Functioning, Disability and Health. It provides a framework for understanding deafblindness, guidance on relevant medical and personal information, observation points and interview questions, and a structure for making an overall assessment of sensory function in everyday situations. The material is available in all Nordic languages and in English, ensuring that professionals across the region have equal access to the same tools and knowledge.

We want to express our sincere thanks to the authors and specialists provided by the Nordic Leadership forum. We also thank the working group and the many professionals who contributed with expertise and verification throughout the process consisting of Annika Maria Johannessen, Anne Sofie Fjær Løvbrøtte, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina

Højbjerre Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen. Their efforts have been essential for ensuring the quality and relevance of this publication.

The Nordic material for assessment of functional deafblindness has been created through close collaboration between the Nordic Welfare Centre and the Nordic Leadership Forum for Deafblind Issues. The purpose of this material is to strengthen a shared understanding of the population and functional deafblindness, to support professionals who work with identifying combined vision and hearing impairments. It is intended as a practical tool to support assessors in their professional evaluations.

The material builds on the earlier work by Rødbroe and Andersen and has been updated according to the Nordic definition of deafblindness and the International Classification of Functioning, Disability and Health. It provides a framework for understanding deafblindness, guidance on relevant medical and personal information, observation points and interview questions, and a structure for making an overall assessment of sensory function in everyday situations. The material is available in all Nordic languages and in English, ensuring that professionals across the region have equal access to the same tools and knowledge.

We want to express our sincere thanks to the authors and specialists provided by the Nordic Leadership forum. We also thank the working group and the many professionals who contributed with expertise and verification throughout the process consisting of Annika Maria Johannessen, Anne Sofie Fjær Løvbrøtte, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina Højbjerre Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen. Their efforts have been essential for ensuring the quality and relevance of this publication.

Samuel Engblom
Director

Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren
Senior Adviser, deafblind field

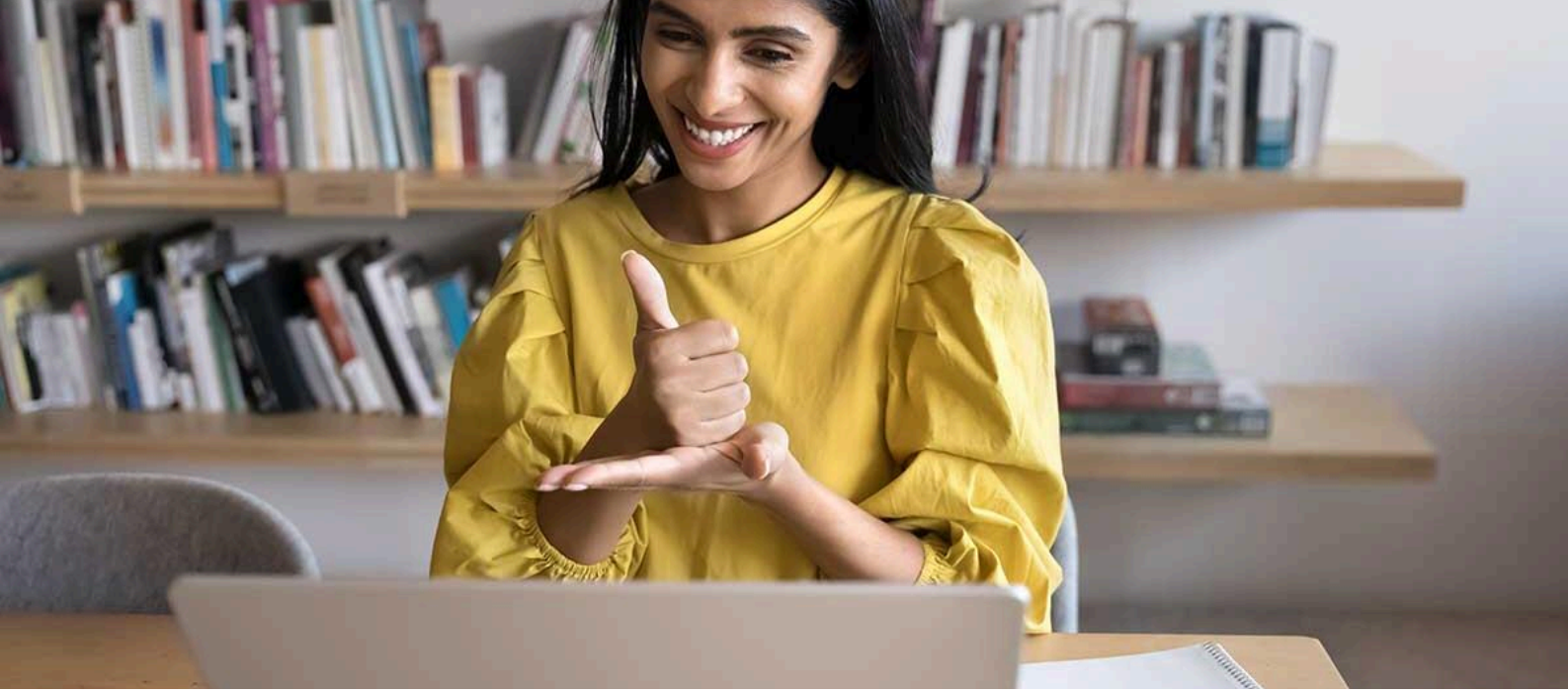

Bild: Mostphotos

1 Inledning

1.1 Nordiskt material för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

Det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet har utvecklats genom ett samarbete mellan professionella miljöer i Norden. Materialet bygger på den nordiska definitionen av dövblindhet och är en reviderad och uppdaterad version av tidigare kartläggningsmaterial. Syftet har varit att skapa förutsättningar för en mer gemensam och igenkännbar praxis i de nordiska länderna.

Materialet tar sin utgångspunkt i en funktionell förståelse av dövblindhet och kan användas vid både medfödd och förvärvad dövblindhet. Det bygger på ICF (International Classification of Functioning) och ger stöd för att bedöma hur syn, hörsel och det taktila sinnet används i vardagen. Kartläggningen bygger på flera delar, bland annat en gemensam professionell ram, relevant medicinsk och personlig information, observationshållpunkter och intervjuguider. Sammantaget ger detta underlag för en helhetsbedömning av sinnenas funktion.

1.2 Bakgrund

De nordiska länderna har en lång tradition av samarbete kring kunskap, tjänster och utredning kopplad till dövblindhet. Sedan 1980-talet har det funnits både en gemensam nordisk definition av dövblindhet och ett gemensamt utredningsmaterial. Definitionen har reviderats flera gånger, senast 2024, och betonar funktion snarare än enbart medicinska förhållanden.

Det tidigare utredningsmaterialet har i begränsad utsträckning uppdaterats i takt med förändringar i definitionen och ny kunskap inom området. Samtidigt har praxis för utredning utvecklats olika i de nordiska länderna. Detta har skapat behov av ett uppdaterat material som kan bidra till större grad av gemensam förståelse och mer likartad praxis över regionen.

1.2.1 Den nordiska definitionen

Den nordiska definitionen beskriver dövblindhet som en kombinerad syn- och hörselnedsättning av sådan svårighetsgrad att de nedsatta sinnena har svårt att kompensera för varandra. Dövblindhet förstås därför som en egen funktionsnedsättning. Konsekvenserna kan variera, men påverkar ~~ofta~~ kommunikation, tillgång till information, orientering och möjligheten att röra sig tryggt och fritt.

Definitionen betonar att svårighetsgrad och konsekvenser påverkas av flera förhållanden, bland annat när sinnesförlusten uppstår, om den är stabil eller progredierande och om det finns andra funktionsnedsättningar. När syn och hörsel inte kan kompensera för varandra blir andra sinnen, särskilt det taktila sinnet, extra viktiga.

Läs definitionen.

1.2.2 Omgivningens betydelse i utredningen

Den funktionella förståelsen av dövblindhet bygger på ICF och betonar samspelet mellan personen och omgivningen. Funktionsförmåga förstås som något som påverkas både av individuella förutsättningar och av hur miljön är anpassad. Detta innebär att dövblindhet inte endast bedöms utifrån graden av sinnesförlust, utan också utifrån hur omgivningarna kan förstärka eller minska funktionella utmaningar.

I utredningen är det därför viktigt att se på hur personen använder sinnena i konkreta situationer och hur människor och omgivningen runt personen kan stödja detta. Bedömningen kan inte göras isolerad från den sociala och praktiska kontext som personen lever i.

1.3 Syfte

Syftet med materialet är att stödja bedömning av dövblindhet. Dövblindhet förstås här som ett funktionellt tillstånd, inte som en diagnos. Genom utredningen samlas relevant medicinsk, pedagogisk och annan professionell information som bildar grund för en samlad bedömning.

Utredningen ska bidra till att klargöra om dövblindhet föreligger. Resultatet kan vidare användas som grund för planering av insatser och anpassningar. Processen förutsätter tvärprofessionellt samarbete, professionellt omdöme och medvetenhet om etiska bedömningar i mötet med den enskilda personen.

Bild: Mostphotos

2 Introduktion till det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

2.1 Organisering av materialet

Användning av det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet förutsätter hög professionell kompetens, upparbetad genom både erfarenhet och formell utbildning. Grundläggande kunskap om dövblindhet och utredning är nödvändig innan materialet tas i bruk.

Materialet är uppbyggt av flera delar: en inledning som beskriver centrala förutsättningar för användning, en kort introduktion till sinnessystemen och två möjliga tillvägagångssätt för utredning – antingen baserat på observation eller intervju. Båda tillvägagångssätten följer samma struktur och kan kombineras vid behov.

Utredningen omfattar bedömning av syn, hörsel och det taktila sinnet. Detta görs mot bakgrund av medicinsk och personlig information, relevanta tester och genomgång av observationshållpunkter och/eller intervjuguide. Bedömningarna är strukturerade efter tre domäner: kommunikation och samspel, informationsinhämtning samt orientering och förflyttning. Domänerna behöver observeras i samband med personens vardagsliv. Utredningen avslutas med en

samlad, kvalitativ funktionell bedömning av sinnena och en slutsats om dövblindhet föreligger.

2.2 Förståelseram för det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

2.2.1 Funktionsförståelse

Den nordiska definitionen av dövblindhet bygger på en funktionell förståelse, där dövblindhet identifieras utifrån hur den kombinerade sinnesförlusten påverkar aktivitet och delaktighet. En kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga kräver tvärprofessionellt samarbete mellan olika professioner som tillsammans kan beskriva personens funktion, behov av stöd och utvecklingsmöjligheter (Videnscenter for Døvblindfødte, 2007).

Utredningen förutsätter också förståelse för medicinsk information, formella tester och andra relevanta uppgifter samt personliga och miljömässiga faktorer som ålder, utveckling och livssituation.

2.2.2 Dynamiskt bedömningsperspektiv

Materialet bygger på ett dynamiskt bedömningsperspektiv, särskilt kopplat till observationshållpunkterna. Syftet med dynamisk bedömning är att få insikt i personens lärande- och utvecklingspotential, bland annat genom att se på förändringar från inledande observation till efter intervention (Johannessen, Nicholas, & Nummedal, 2020).

I praktiken innebär detta att man etablerar en baslinje, prövar olika anpassningar och bedömer hur personens funktionella användning av sinnena förändras. Om det finns osäkerhet kring identifiering av dövblindhet är det nödvändigt att genomföra interventioner för att bekräfta eller avfärda hypoteser om dövblindhet.

2.2.3 Potential och utmaningar

Dövblindhet medför ofta stora utmaningar i mötet med omgivningen och kan begränsa aktivitet och delaktighet. Utredningen måste därför rikta uppmärksamhet både mot konsekvenserna av syn- och hörselnedsättningen och mot personens resurser och utvecklingspotential.

Materialet har ett särskilt fokus på hur det taktila sinnet kan kompensera för syn- och hörselförlust inom domänerna kommunikation, informationsinhämtning samt orientering och förflyttning. Utredningen ska både synliggöra begränsningar och ge kunskap om möjligheter till kompenserande strategier.

2.2.4 Ett domänperspektiv

Bedömningen i materialet är strukturerad efter domänerna i den nordiska definitionen: kommunikation, informationsinhämtning samt orientering och förflyttning. Dessa domäner har stor betydelse för personens sociala liv, och det är därför svårt att skilja ut socialt liv som en egen domän.

Domänerna ger en helhetsram för att synliggöra hur den kombinerade sinnesförlusten påverkar funktion. De bildar grund för att bedöma om dövblindhet ska fastställas och säkerställer att utredningen inte blir tre separata bedömningar av syn, hörsel och taktilt sinne.

2.3 Bedömningar före användning av materialet

2.3.1 Användning

Användning av materialet förutsätter kunskap om utveckling, syn, hörsel och taktilt sinne~~n~~ samt erfarenhet av funktionell bedömning. Under utredningen bedöms i vilken grad observationshållpunkter eller intervjufrågor är relevanta för den enskilda personen.

Observationer och intervjuer måste planeras noggrant, med betoning på partnerkompetens, fysisk anpassning, säkerhet och förståelse för hur dagsform och kontext kan påverka funktion (Bøttcher & Dammeyer, 2020).

2.3.2 Etik och kompetens i utredningssammanhang

Etiska bedömningar är en integrerad del av utredningsprocessen. Utredaren måste förhålla sig till centrala etiska principer som respekt för självbestämmande, att inte skada, att vilja väl samt rättviseprinciper (Beauchamp & Childress, 2019).

Utredningen måste genomföras med respekt för personens integritet, och utredaren måste utgå från att personen själv är expert på sitt eget liv.

2.3.3 Tvärprofessionellt samarbete

På grund av dövblindhetens komplexitet är utredning beroende av nära tvärprofessionellt samarbete (Videnscenter for Døvblindfødte, 2004; 2007). Observationer och intervjuer bör kvalificeras genom samarbete mellan personen själv, anhöriga och relevanta yrkespersoner.

Tvärprofessionellt samarbete bidrar till bättre förståelse och lägger grund för specialiserade tjänster som kan stärka förutsättningar för lärande och utveckling (Nordens välfärdscenter, 2016).

2.3.4 Användning av tolk och ledsagare

När direkt kommunikation inte är möjlig måste användning av tolk- och ledsagartjänster möjliggöras. Tolkar och kommunikationspartner måste ta hänsyn till personens sensoriska utmaningar och bidra till strukturerad tillgång till information (Dohm, 2020; Videnscenter for Døvblindfødte, 2007).

2.3.5 Utredningsperspektiv

Innan en utredning startar måste utredaren ha en klar förståelse av syfte, metod och analysperspektiv. Dessa val, tillsammans med människosynen, påverkar tolkningen av observationer och de slutsatser som dras (Bøttcher & Dammeyer, 2020).

Utredaren kan inta olika roller, såsom deltagare, observatör eller en kombination av dessa. Oavsett roll måste hänsyn tas till hur utredarens närvaro påverkar personen som utreds.

2.4 Praktisk användning av det nordiska materialet för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

2.4.1 Optimering

Under observationer ska samspelspartnern stödja och motivera personen att använda tillgängliga sinnen och anpassa krav och aktiviteter till personens förutsättningar och intressen (Videnscenter for Døvblindfødte, 2007).

Hjälpmedel som används i vardagen ska alltid vara i bruk under observation och intervju, eftersom detta är avgörande för giltiga bedömningar av funktion.

2.4.2 Poängsättning av observationshållpunkterna

Poängsättningen av observationshållpunkterna ska stödja en systematisk och gemensam utredningspraxis. Poäng sätts inom domänerna kommunikation, informationsinhämtning samt orientering och förflyttning och bygger på fyra svarsalternativ beskrivna av Nicholas, Johannessen och van Nunen (2019). Alternativen finns i kapitel 5.4.

Poängsättningarna måste alltid tolkas kvalitativt och i ljuset av kontext, etiska

hänsyn och tvärprofessionella bedömningar. Poängen är inte ett mål i sig, utan ett verktyg i den samlade bedömningen.

2.4.3 Avslutande rapport

Utredningen avslutas med en kvalitativ rapport som beskriver sinnenas funktion. Rapporten ska konkludera om dövblindhet föreligger och vid behov ge rekommendationer för vidare uppföljning och anpassning.

2.4.4 Tolkning av observationshållpunkterna

Poäng kan framställas visuellt i en graf, men grafen är inte självförklarande. Den måste alltid tolkas tillsammans med observationer, kontext och kvalitativa beskrivningar för att ge meningsfull information om personens funktionella sinnesanvändning.

2.4.5 Intervjuguide

För personer som kan uttrycka sig genom konventionellt språk kan intervju användas som metod eller som komplement till observation. Intervjuguiden är vägledande och avsedd som stöd i samtalet, inte som en fast struktur, och kan användas både tillsammans med och oberoende av observationshållpunkterna.

Bild: Mostphotos

3 Introduktion till observation av sinnena

Detta kapitel ger en övergripande introduktion till observation av syn, hörsel och det taktila sinnet som grund för bedömning av dövblindhet. Syftet är att rikta uppmärksamheten mot hur sinnena används i vardagen, särskilt i arbetet med observationshållpunkterna.

Observation av sinnesanvändning kan vara krävande, eftersom personer med misstänkt dövblindhet ofta har sammansatta funktionsnedsättningar. Observationer i naturliga situationer, eventuellt kompletterade med intervju, ger viktig information om hur sinnesrester används och kompenserar för varandra.

3.1 Syn

Synen ger snabb och omfattande information om omgivningarna och har stor betydelse för kommunikation, informationsinhämtning, orientering och förflyttning (Befring & Tangen, 2012). För personer med dövblindhet är det särskilt viktigt att förstå hur en eventuell synrest används funktionellt i samspel med andra sinnen.

Även små synrester kan ha stort värde för självständighet, kommunikation och orientering, till exempel genom att uppfatta ljus, kontraster eller konturer. Samtidigt kan nedsatt syn vara energikrävande att använda och kräver anpassning av omgivningarna. Vid dövblindhet kan hörseln inte fullt ut kompensera för synnedsättningen, vilket kan leda till fragmenterade sinnesintryck.

Vid utredning är det därför viktigt att identifiera hur synen faktiskt används i praktiken, även när både syn och hörsel är nedsatta, och hur omgivningarna bäst kan stödja funktionell användning av en eventuell synrest.

3.2 Hörsel

Hörseln bidrar till kommunikation, orientering och förståelse av omgivningen och kan ge mening och igenkänning även när den är nedsatt. För personer med dövblindhet varierar hörselfunktionen betydligt, från total dövhet till användbara hörselrester (Mjønes, 2019).

När synen också är nedsatt blir det svårare att tolka och lokalisera ljud. Lyssnande kan då vara krävande. Funktionell användning av hörsel är inte statisk, utan kan förändras över tid och i olika situationer.

Vid utredning av dövblindhet är det därför viktigt att rikta uppmärksamheten mot hur hörsel- och lyssningsförmåga faktiskt används i praktiken och vilket stöd som är nödvändigt för att främja funktionell användning av hörselrester.

3.3 Det taktila sinnet

När syn och hörsel är så nedsatta att de inte kan kompensera för varandra får det taktila sinnet en central roll i kommunikation och samspel, informationsinhämtning och orientering (Nordens Välfärdscenter, 2016; Andersen & Rødbroe, 2000).

Det taktila sinnessystemet omfattar bearbetning av beröring, tryck, vibration, temperatur, smärta och proprioception genom
det somatosensoriska systemet (Nicholas, 2021; Gallace & Spence, 2009). Genom aktiv beröring och rörelse kan taktil och haptisk perception ge strukturerad och meningsfull information om omgivningen (Nicholas, Johannessen, & van Nunen, 2019; Prytherch & McLundie, 2002).

För många personer med medfödd dövblindhet är det taktila sinnet den mest stabila modaliteten för lärande, trygghet och kommunikation (Wittich, Nicholas, & Damen, 2021; Ravenscroft & Damen, 2019). Effektiv användning av detta sinne förutsätter fysisk närhet, anpassade omgivningar och kompetenta kommunikationspartners. Vid utredning är det därför avgörande att beskriva hur det taktila sinnet används funktionellt för att kompensera för syn- och hörselförlust.

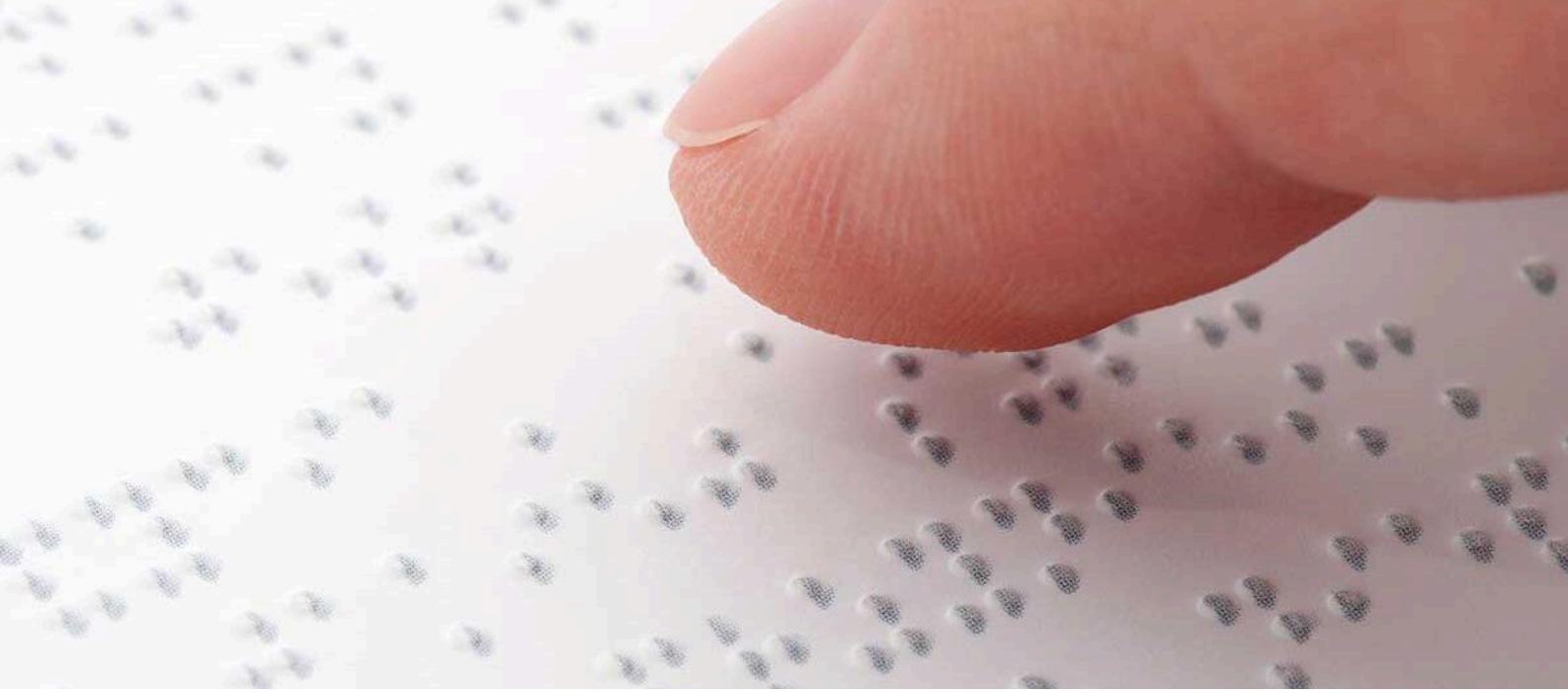

Bild: Mostphotos

4 Användning av observation som metod

Observation används när personen som utreds inte själv kan förmedla hur sinnena används. Metoden ger insikt i funktionell sinnesanvändning genom systematiska observationer i vardagliga situationer. Materialet innehåller formulär med observationshållpunkter samt stödtexter som fördjupar vad de enskilda hållpunkterna innebär.

Materialet är utvecklat för bedömning av dövblindhet och omfattar inte kartläggning av ytterligare konsekvenser av sinnesförlusten. Sådana bedömningar förutsätter användning av kompletterande utredningsverktyg, till exempel psykologiska bedömningar eller ADL-kartläggning.

Bild: Mostphotos

5 Medicinska och personliga uppgifter

Medicinska och personliga uppgifter bildar en viktig grund för utredningen. Uppgifterna kan användas både som förberedelse och som en strukturerad checklista i utredningsprocessen.

All hantering av personuppgifter ska ske i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning (GDPR). Information ska lagras på ett säkert sätt, och det rekommenderas att ärendenummer används i stället för namn där detta är möjligt.

5.1 Samtycke

Inhämtning av medicinska och personliga uppgifter förutsätter informerat samtycke från personen själv eller vårdnadshavare/god man. Detsamma gäller användning och lagring av ljud- och bildupptagningar. Utredaren ansvarar för att sätta sig in i gällande regelverk i det egna landet innan utredningen genomförs.

5.2 Ärendeinformation

Ärendenummer:	
Ange personens boendesituation och dagliga sysselsättning:	
Ärendet har anmälts av:	
Kontakthistorik (när hänvisades ärendet?):	
Namn på ansvarig läkare:	
Vem har varit involverad i utredningen? (personen själv / föräldrar / vårdnadshavare / god man / anhöriga):	
Har samtycke inhämtats? - Inhämtning av medicinska uppgifter - Göra video- och ljudupptagningar i samband med utredningsprocessen - Lagra video- och ljudupptagningar	Kryssa i gällande samtycken: ◯ ◯ ◯
Följande handlingar/dokument finns tillgängliga:	• Hörsel – utlåtande, journal • Syn – utlåtande, journal • MR-undersökningar • Utlåtande~~n~~ från neuropsykolog • Eventuella utredningar, observationer eller andra relevanta observationer från synpedagoger, hörselpedagoger, kuratorer, fysioterapeuter, psykologer osv., samt observationer från närstående • Eventuell medicinering och hur den kan påverka brukarens funktionsförmåga • Kortfattad status om brukarens livshistoria och nuvarande situation (t. ex. aktuell plan)

5.3 Medicinsk information

5.3.1 Diagnostik

Här beskrivs medicinska diagnoser och deras funktionella konsekvenser (till exempel vid strabism/skelning inskränks synfältet och förmågan att se stereoskopiskt påverkas, vilket ofta leder till motorisk osäkerhet och klumpighet).

För varje diagnos kan det vara användbart att notera följande:

- Är diagnosen baserad på kliniska fynd eller genetiska tester?
- När ställdes diagnosen?
- Vem ställde diagnosen?

Obs: Medicinska journaler ska innehålla den senaste informationen. Om det behövs uppdaterade eller nya undersökningar bör dessa genomföras. Epikris ska vara från undersökande läkare och innehålla en kort beskrivning av slutsatserna från undersökningen, eventuell behandling och vem som ansvarar för det fortsatta behandlingsförloppet. Detta kan också vara neurolog, fysioterapeut, arbetsterapeut eller annan specialist.

Huvuddiagnos (till exempel CHARGE, prematuritet osv.):	
Andra diagnoser:	
Syn:	
Har en medicinsk syndiagnos ställts? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	
När utfördes den senaste synundersökningen av ögonläkare?	
Visus/synskärpa:	
Optik:	
Synfält:	
Har en synbedömning utförts av synkonsulent/syn pedagog? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	

Har personen glasögon, kontaktlinser eller andra synhjälpmedel (till exempel belysning osv.)? (Om ja, vilka? /Om ja, i vilken omfattning används glasögon?)	☐ Anpassad programvara i PC, surfplatta, telefon ☐ Optiska hjälpmedel ☐ Förstorande läs-TV/CCTV ☐ Läsmaskin ☐ Ledsagare ☐ Andra hjälpmedel:
Synregister – är personen registrerad? (gäller länder som har synregister)	
Hörsel:	
Har en medicinsk hörseldiagnos ställts? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	
När och var utfördes det senaste hörseltestet?	
Vilken typ av hörseltest? (Audiologiska tester såsom otoakustiska emissioner (OAE), tonaudiometri, lekaudiometri, observationsaudiometri, ASSR, ABR/hjärnstamsaudiometri, tympanometri osv.)	
Har personen haft täta mellanöroninflammationer under barndomen?	
Har personen hörapparat eller hörseltekniska hjälpmedel (till exempel talförstärkare osv.)? (Om ja, vilka? /Om ja, hur mycket används hörapparaterna?)	☐ Hörapparat – en/två ☐ CI – en/två ☐ Samtalsförstärkare ☐ Streamer ☐ Tolk ☐ Annat:
Det taktila sinnet; har följande observerats eller identifierats:	
Taktil sensitivitet: Taktil sensitivitet avser den reaktion som uppstår när någon är mycket känslig för beröring eller för att beröra något.	

Taktil selektivitet: Taktil selektivitet används för att beskriva variationer i reaktioner när personen använder det taktila sinnet, exempelvis att personen föredrar eller undviker olika typer av objekt eller material/substanser.	
Födelsehistorik (för tidig födsel, problem under graviditeten osv.):	
Sensoriska integrationssvårigheter: Sinnens förmåga att ta emot samtidig information och samspela med varandra. Exempelvis att bara använda ett sinne när uppmärksamheten riktas mot något.	
Föreligger misstanke om: - Cortical Visual Impairment (CVI) - Auditory Processing Disorder (APD)	
Har personen motoriska utmaningar och/eller balansproblem? (ja/nej/vet inte; om ja, på vilket sätt?)	
Är det känt att diagnosen orsakar sensorisk nedsättning i ett av de två fjärrsinnena, eventuellt med möjlighet till progression i det andra sinnet? (Ja/Nej/Vet inte)	
Finns behov av ytterligare undersökningar/utredningar? (Ja/Nej/Vet inte; om ja, vilka?)	

5.4 Observationshållpunkter – vägledande struktur

När man ska bedöma om observationshållpunkterna är närvarande, delvis närvarande, inte närvarande eller inte relevanta används följande riktlinjer:

- Närvarande: När du kan observera beteendet som är kopplat till observationshållpunkten. Här bedöms beteendet vara konsekvent och kontinuerligt och inte bestämt av den individuella kontext som personen befinner sig i.
- Delvis närvarande: När du i viss grad kan observera beteendet i samband med observationshållpunkten. Detta innebär att beteendet är situationsbestämt och kan observeras ibland och till viss del. I detta fall krävs att miljön är ordnad så att beteendet blir synligt.
- Inte närvarande: När du inte kan observera några av de beteenden som är kopplade till observationshållpunkten.
- Inte relevant (N/A: Not Applicable): När observationshållpunkten inte gäller på grund av individuella faktorer som fysiska begränsningar eller andra mer situationsbestämda faktorer (till exempel om en person är döv, ska observationshållpunkter om lyssningsförmåga poängsättas som inte relevant (N/A)).

5.4.1 Kommunikation och samspel

OBSERVATIONSPUNKT	Närvarande	Delvis närvarande	Inte närvarande	N/A	Kommentarer
HÖRSEL					
Reagerar personen på ljud från omgivningarna?					
Kan personen imitera ljud?					
Reagerar personen på sitt namn?					
Ingår personen i turtagning baserad på ljud?					
Reglerar personen sin röst efter situationen?					
Deltar personen i muntliga samtal?					

SYN					
Kan personen rikta visuell uppmärksamhet mot en annan person?					
Kan personen upprätta blickkontakt?					
Avläser personen ansiktsmimik?					
Kan personen använda synen i kommunikation?					
Kan personen använda synen för att kommunicera med andra på avstånd?					
Kan personen använda synen för att skifta uppmärksamhet mellan interaktionspartner och ett föremål som man har gemensam uppmärksamhet kring?					
Kan personen avläsa kommunikation i normal belysning?					
TAKTILITET					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att ta kontakt med interaktionspartner?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att följa andras initiativ?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att uttrycka sig?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet i turtagning (lyssnar- och talarpositioner)?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att utforska ett objekt tillsammans med interaktionspartner samtidigt som uppmärksamheten också är riktad mot interaktionspartnern?					

Använder personen aktivt det taktila sinnet för att ingå i samspel och kommunikation med flera? (flerpartssamtal: uppfatta samtal, ta initiativ, lyssna)					
ANTECKNINGAR/BEDÖMNING AV DET FUNKTIONELLA SAMSPELET MELLAN SINNENA					

Schema Kommunikation och samspel

Pre observation - Grön

Post observation - Röd

Kommunikation och samspel	**HÖRSEL**						**SYN**							**TAKTILITET**					
Observationspunkt	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**	**18**	**19**
Närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Delvis närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
N/A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.4.2 Informationsinhämtning

OBSERVATIONSPUNKT	Närvarande	Delvis närvarande	Inte närvarande	N/A	Kommentarer
HÖRSEL					
Reagerar personen på ljud i omgivningarna?					
Förhåller personen sig aktivt till ljud på avstånd?					
Kan personen känna igen närstående med hjälp av hörsel?					
Känner personen igen ljud som betraktas som bekanta?					
Riktar personen sin auditiva uppmärksamhet mot en person som talar?					
SYN					
När personen sitter stilla, reagerar personen på visuella stimuli i synfältet?					
Riktar personen blicken mot olika föremål när dessa placeras framför personen?					
Känner personen igen föremål och/eller personer när de inte är i rörelse?					
Kan personen använda blicken för att följa objekt/personer utan att röra huvudet?					
Känner personen igen ansikten med hjälp av synen?					
Handlar personen utifrån visuell information som ges?					

Avläser personen information via bilder (2D)?					
Känner personen igen visuella detaljer i en helhet?					
Kan personen sätta samman en helhet utifrån visuella detaljer?					
Reagerar personen lika bra på svaga som starka färger?					
TAKTILITET					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att rikta uppmärksamheten mot objekt och/eller personer i omgivningen?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att systematiskt utforska ett objekt?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att identifiera likheter och skillnader mellan objekt?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att få information om hur två eller flera objekt är placerade i förhållande till varandra?					
Använder personen det taktila sinnet aktivt för att utforska andra människor?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att uppfatta andra människors kroppsliga uttryck och reaktioner?					
Riktar personen sin kroppsligt-taktila uppmärksamhet mot andra människors beröring på den egna kroppen?					
ANTECKNINGAR/BEDÖMNING AV DET FUNKTIONELLA SAMSPELET MELLAN SINNENA					

Schema: Informationsinhämtning

Pre observation - Grön

Post observation - Röd

Informationsinhämtning	Hörsel					Syn											Taktilitet						
Observationspunkt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
Närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Delvis närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
N/A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5.4.3 Orientering och fri rörlighet

OBSERVATIONSPUNKT	Närvarande	Delvis närvarande	Inte närvarande	N/A	Kommentarer
HÖRSEL					
Känner personen igen omgivningarna genom hörsel?					
Kan personen använda hörseln för att förflytta sig i olika riktningar?					
Orienterar personen sig i förhållande till ljudkällor i nära omgivningar?					
Orienterar personen sig efter ljud på avstånd?					
Utforskar personen omgivningarna med hjälp av röst och hörsel?					
Orienterar personen sig med hjälp av ekolokalisering?					
SYN					
Kan personen använda synen för att orientera sig i omgivningen?					
Orienterar personen sig från en punkt till en annan enbart med hjälp av synintryck?					
Navigerar personen runt hinder med hjälp av synen?					
Använder personen synen för att bli uppmärksam på nivåskillnader?					
Kan personen röra sig under olika ljusförhållanden?					
Kan personen orientera sig utan obehag från olika ljuskällor?					

Kan personen orientera sig i mörker med hjälp av synen?					
TAKTILITET					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att lokalisera hållpunkter i omgivningarna?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att navigera i omgivningen?					
Använder personen aktivt det taktila sinnet för att känna igen olika rum och/eller omgivningar?					
ANTECKNINGAR/BEDÖMNING AV DET FUNKTIONELLA SAMSPELET MELLAN SINNENA					

Schema: Orientering och fri rörlighet

Pre observation - GRÖN

Post observation - RÖD

Orientering och fri rörlighet	Hörsel						Syn							Taktilitet		
OBSERVATIONSPUNKT	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Delvis närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte närvarande	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
N/A	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

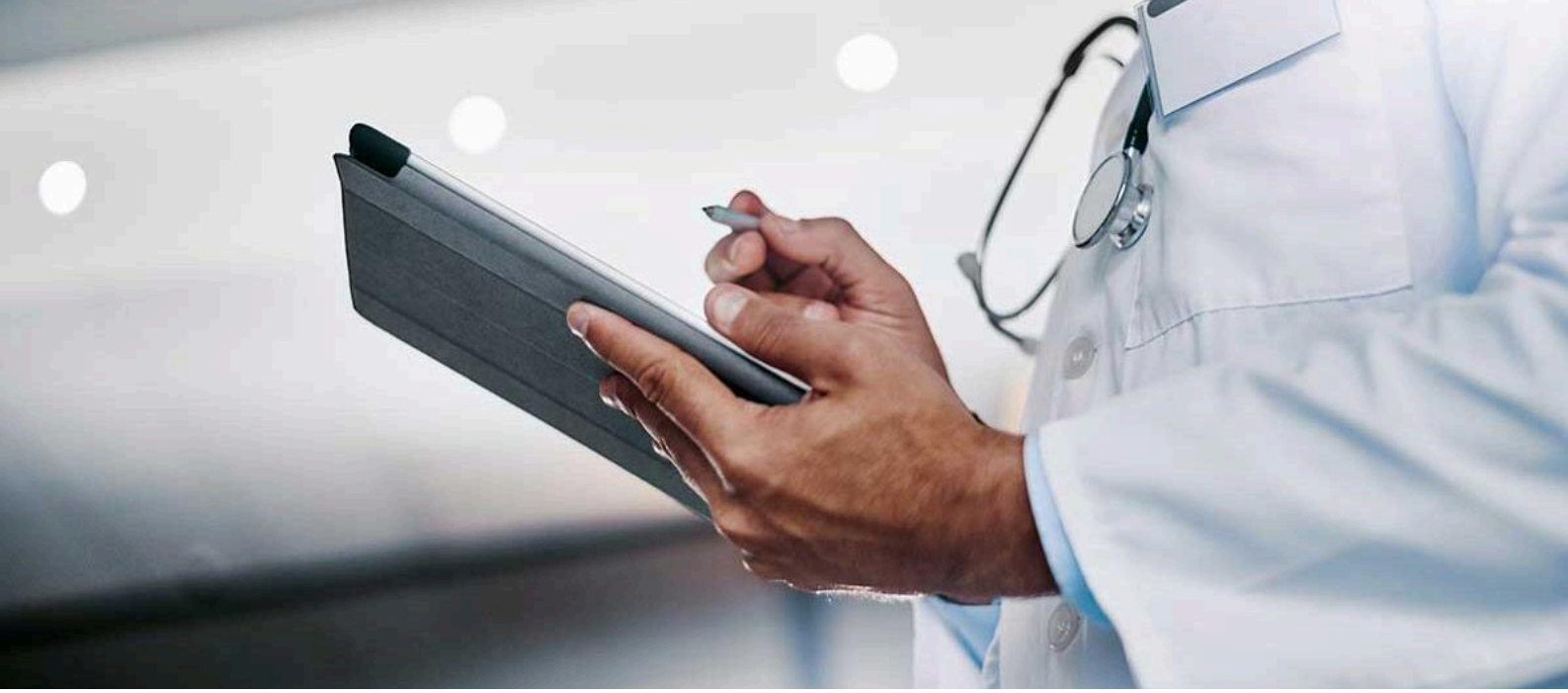

Bild: Mostphotos

6 Bedömning av sinnenas funktion

Denna del samlar observationer och eventuella intervjuuppgifter i en helhetsorienterad, kvalitativ bedömning av sinnenas funktion. Bedömningen knyts till domänerna i den nordiska definitionen och ska beskriva hur den kombinerade sinnesförlusten påverkar aktivitet, delaktighet och samspel.

6.1 Kvalitativ beskrivning

Med utgångspunkt i observationshållpunkterna beskrivs konsekvenserna av sinnesförlusten och hur sinnena eventuellt kompenserar för varandra. Om personen kopplar bort synen och/eller hörseln när det taktila sinnet aktiveras, till exempel vid utforskning av objekt eller i andra situationer, beskrivs detta. Beskrivningen baseras på hur detta kommer till uttryck i personens handlingar och beteende. Beskriv också om det upplevs att personen använder något av sinnena på ett sätt i en miljö men inte i en annan, exempelvis hemma jämfört med skola. Beskriv hur den sammansatta sinnesförlusten påverkar personens energinivå och möjligheter att delta aktivt i socialt liv.

I bedömningen av det taktila sinnet kan det vara användbart att beakta följande frågor: I vilken grad, eller på vilket sätt, använder personen sitt taktila sinne? I vilken grad bedöms personen systematiskt kunna ta emot, uppfatta och organisera taktila sinnesstimuli? Finns det särskilda förutsättningar som kan påverka bedömningen av det taktila sinnet?

6.2 Utredarens bedömning

Utifrån den samlade bedömningen tas ställning till om personen bedöms ha funktionsnedsättningen dövblindhet och om det finns behov av vidare utredning, uppföljning eller insatser.

Bild: Mostphotos

7 Användning av intervju som metod

Intervju används när personen som utreds själv kan förmedla hur syn, hörsel och det taktila sinnet används i vardagen. Intervjun ger grund för att bedöma den funktionella sinnesanvändningen inom kommunikation, informationsinhämtning samt orientering och förflyttning. Innan intervjun genomförs ska relevanta medicinska och personliga uppgifter vara inhämtade. Om medicinsk information ensam är tillräcklig för att fastställa dövblindhet är utredning ofta inte nödvändig. Intervju används när detta inte ger entydiga svar.

Intervjuguiden är ett professionellt stödverktyg och ska inte följas slaviskt. Utredaren väljer ut relevanta frågor, anpassar ordningsföljd och formulerar frågorna på ett sätt som är lätt att förstå för personen som utreds. Intervjun bör genomföras i en lugn omgivning, med god tid, pauser och utrymme för reflektion.

Bild: Mostphotos

8 Medicinska och personliga uppgifter

Medicinska och personliga uppgifter bildar en viktig grund för utredningen. Uppgifterna kan användas både som förberedelse och som en strukturerad checklista i utredningsprocessen.

All hantering av personuppgifter ska ske i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning (GDPR). Information ska lagras på ett säkert sätt, och det rekommenderas att ärendenummer används i stället för namn där detta är möjligt.

8.1 Samtycke

Inhämtning av medicinska och personliga uppgifter förutsätter informerat samtycke från personen själv eller vårdnadshavare/god man. Detsamma gäller användning och lagring av ljud- och bildupptagningar. Utredaren ansvarar för att sätta sig in i gällande regelverk i det egna landet innan utredningen genomförs.

8.2 Ärendeinformation

Ärendenummer:	
Ange personens boendesituation och dagliga sysselsättning:	
Ärendet har anmälts av:	
Kontakthistorik (när hänvisades ärendet?):	
Namn på ansluten läkare:	
Vem har varit involverad i utredningen? (personen själv / föräldrar / vårdnadshavare / god man / anhöriga):	
Har samtycke inhämtats? - Inhämtning av medicinska uppgifter - Göra video- och ljudupptagningar i samband med utredningsprocessen - Lagra video- och ljudupptagningar	Kryssa i gällande samtycken: ◯ ◯ ◯
Följande handlingar/dokument finns tillgängliga:	- Hörsel – utlåtande, journal - Syn – utlåtande, journal - MR-undersökningar - Utlåtanden från neuropsykolog - Eventuella utredningar, observationer eller andra relevanta observationer från synpedagoger, hörselpedagoger, kuratorer, fysioterapeuter, psykologer osv., samt observationer från närstående - Eventuell medicinering och hur den kan påverka brukarens funktionsförmåga - Kortfattad status om brukarens livshistoria och nuvarande situation (t. ex. statusplan)

8.3 Medicinsk information

8.3.1 Diagnostik

Här beskrivs medicinska diagnoser och deras funktionella konsekvenser (till exempel vid strabism/skelning inskränks synfältet och förmågan att se stereoskopiskt påverkas, vilket ofta leder till motorisk osäkerhet och klumpighet).

För varje diagnos kan det vara användbart att notera följande:

- Är diagnosen baserad på kliniska fynd eller genetiska tester?
- När ställdes diagnosen?
- Vem ställde diagnosen?

Obs: Medicinska journaler ska innehålla den senaste informationen. Om det behövs uppdaterade eller nya undersökningar bör dessa genomföras. Epikris ska vara från undersökande läkare och innehålla en kort beskrivning av slutsatserna från undersökningen, eventuell behandling och vem som ansvarar för det fortsatta behandlingsförloppet. Detta kan också vara neurolog, fysioterapeut, arbetsterapeut eller annan specialist.

Huvuddiagnos (till exempel CHARGE, prematuritet osv.):	
Andra diagnoser:	
Syn:	
Har en medicinsk syndiagnos ställts? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	
När utfördes den senaste synundersökningen av ögonläkare?	
Visus/synskärpa:	
Optik:	
Synfält:	
Har en synbedömning utförts av ortoptist/synpedagog? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	

Har personen glasögon, kontaktlinser eller andra synhjälpmedel (t.ex. belysning osv.)? (Om ja, vilka? /Om ja, i vilken omfattning används glasögon?)	☐ Anpassad programvara i PC, surfplatta, telefon ☐ Optiska hjälpmedel ☐ Förstorande läs-TV/CCTV ☐ Läsmaskin ☐ Tolk ☐ Andra hjälpmedel:
Synregister – är personen registrerad? (gäller länder som har synregister)	
Hörsel:	
Har en medicinsk hörseldiagnos ställts? (Ja/Nej/Om ja, vilken?)	
När och var utfördes det senaste hörseltestet?	
Vilken typ av hörseltest? (Audiologiska tester såsom otoakustiska emissioner (OAE), tonaudiometri, lekaudiometri, observationsaudiometri, ASSR, ABR/hjärnstamsaudiometri, tympanometri osv.)	
Har personen haft täta mellanöroninflammationer under barndomen?	
Har personen hörapparat eller hörseltekniska hjälpmedel (t.ex. talförstärkare osv.)? (Om ja, vilka? /Om ja, hur mycket används hörapparaterna?)	☐ Hörapparat – en/två ☐ CI – en/två ☐ Samtalsförstärkare ☐ Streamer ☐ Tolk ☐ Annat:
Det taktila sinnet; har följande observerats eller identifierats:	
Taktil sensitivitet: Taktil sensitivitet avser den reaktion som uppstår när någon är mycket känslig för beröring eller för att beröra något.	

Taktil selektivitet: Taktil selektivitet används för att beskriva variationer i reaktioner när personen använder det taktila sinnet, exempelvis att personen föredrar eller undviker olika typer av objekt eller material/substanser.	
Födelsehistorik (för tidig födsel, problem under graviditeten osv.):	
Sensoriska integrationssvårigheter: Sinnens förmåga att ta emot samtidig information och samspela med varandra. Exempelvis att bara använda ett sinne när uppmärksamheten riktas mot något.	
Föreligger misstanke om: - Cortical Visual Impairment (CVI) - Auditory Processing Disorder (APD)	
Har personen motoriska utmaningar och/eller balansproblem? (ja/nej/vet inte; om ja, på vilket sätt?)	
Är det känt att diagnosen orsakar sensorisk nedsättning i ett av de två fjärrsinnena, eventuellt med möjlighet till progression i det andra sinnet? (Ja/Nej/Vet inte)	
Finns behov av ytterligare undersökningar/utredningar? (Ja/Nej/Vet inte; om ja, vilka?)	

Bild: Mostphotos

9 Utredning med utgångspunkt i intervju

9.1 Syn

- När blev du medveten om att du har problem med synen?
- Har synen förändrats under de senaste två åren?
- Använder du några visuella strategier som stöd för hörseln och/eller taktilsinnet?

Hur påverkar synförlusten din vardag?

Hur upplever personen själv (eventuellt närstående, om de har intervjuats) att synen fungerar?	
Finns det något personen kan se i vissa situationer men inte i andra? (t.ex. i mörker, vid bländning, i visuellt röriga miljöer)	
Förutsättningar som kan påverka synbedömningen? Dagsform, energinivå osv.	

9.2 Hörsel

- När blev du medveten om att du har problem med hörseln?
- Har hörseln förändrats under de senaste två åren?
- Använder du några auditiva strategier som stöd för synen och/eller

taktilsinnet?

- Hur påverkar hörselförlusten din vardag?

Hur upplever personen själv (eventuellt närstående, om de har intervjuats) att hörseln fungerar?	
Personens medvetenhet om sin egen röstanvändning (att veta när man talar för högt eller för lågt osv.)	
Förutsättningar som kan påverka hörselbedömningen? Dagsform, energinivå osv.	

9.3 Det taktila sinnet

- På vilket sätt använder du det taktila sinnet i vardagen?
- Vilka taktila strategier använder du i vardagen?
- Är taktila strategier ett stöd för synen eller hörseln? Om ja, i vilka situationer använder du dem?
- Förändras användningen av det taktila sinnet i olika situationer? (årstid, dagsform, tid på dagen, ljusförhållanden osv.)
- Har användningen av det taktila sinnet förändrats under de senaste två åren?

Hur upplever personen själv (eventuellt närstående, om de har intervjuats) den funktionella användningen av det taktila sinnet?	
I vilken grad är personen medveten om användningen av sitt eget taktila sinne (erfarenhetsbaserat)?	
Har personen tekniska hjälpmedel för taktilt stöd? Om ja, hur ofta används dessa?	☐ Punktdisplay tillsammans med dator, surfplatta eller telefon ☐ Tolk ☐ Annat
Finns det några särskilda förutsättningar som kan påverka bedömningen av det taktila sinnet hos personen som utreds? Dagsform, energinivå osv.	

9.4 Kommunikation och samspel

9.4.1 Generella frågor om kommunikation och samspel

Vilken kommunikationsform använder du?	• Teckenspråk • Talspråk • Taktila kommunikationsformer • Annat? • Använder du flera kommunikationsformer i kombination med varandra? • Om ja, beskriv:
I samtal en till en, vilken/vilka kommunikationsmetod(er) föredrar du?	Om ja, beskriv:
I samtal en till en, vilken/vilka kommunikationsmetod(er) föredrar du?	
Kan du utan svårigheter följa med i ett samtal på tu man hand?	
Vilka förutsättningar krävs för att du ska kunna föra ett samtal med en person? (känd person, känd dialekt, känt tema, ljud- och ljusförhållanden, positionering, anpassningar, hjälpmedel)	
I samtal med flera personer, vilken/vilka kommunikationsmetod(er) föredrar du?	
Vilka förutsättningar krävs för att du ska kunna föra ett samtal med flera personer? (antal deltagare, ljud- och ljusförhållanden, positionering, anpassningar, hjälpmedel)	
Kan du utan svårigheter följa med i samtal i grupper med 3–4 personer?	

Vilka former av fjärrkommunikation föredrar du?	☐ E-post ☐ SMS ☐ Post ☐ Telefon ☐ Sociala medier ☐ Andra medier ☐ Annat
Under vilka förutsättningar, t. ex. hjälpmedel/anpassning, kan du använda dessa former av fjärrkommunikation?	• Förhållanden som samtalspartnern behöver ta hänsyn till i kommunikationen: • Turtagning • Återkoppling • Byte av tema • Uppmärksamhet • Annat:
Upplever du utmaningar i kommunikation med andra människor på grund av din~~a~~ syn-hörselnedsättning?	

9.4.2 Syn

Hur påverkar synen din möjlighet att kommunicera?	
Kan du använda synen till följande kommunikativa aktiviteter:	
Avläsa teckenspråk?	Om ja, på vilket avstånd fungerar detta bäst?
Munavläsning?	Om ja, på vilket avstånd fungerar detta bäst?
Avläsa ansiktsmimik?	Om ja, på vilket avstånd fungerar detta bäst?
Skilja mellan ansikten för att identifiera den som talar?	Om du inte ser ansiktet på den som talar, klarar du då att uppfatta det som sägs?
Kommunicera med flera personer samtidigt?	Använda bildtelefon/videosamtal?
Uppfatta när det sker skiften i samtalet/temabyte?	
Använder du synen för turtagning i samtal?	
Kan du på ett enkelt sätt byta fokus mellan flera personer, eller mellan person och objekt i ett samtal?	
Kan du kommunicera, avläsa kroppsspråk och ansiktsuttryck i ett normalt upplyst rum?	
Klarar du att upprätthålla ögonkontakt med andra personer?	

9.4.3 Hörsel

Hur påverkar hörseln din möjlighet att kommunicera?	
Kan du använda hörseln i följande kommunikativa aktiviteter?	
Uppfatta talspråk?	Om ja, vad fungerar bäst: ljusa eller mörka röster?
På vilket avstånd hör du bäst?	
Klarar du att skilja mellan och förstå dialekter?	
Uppfattar du när det är din tur att ta ordet i ett samtal (turtagning)?	
Uppfattar du nyanser i röstanvändning, såsom ironi, humor, stämningsskiften med mera?	
Klarar du att delta i kommunikation med flera samtidigt?	
Kan du kommunicera via telefon?	
Kan du efterlikna/imitera ljud du hör?	
När du hör något, bekräftar du detta?	
Uppfattar du när någon hänvisar till dig med namn?	
Klarar du att hålla samma fokusnivå över tid i samtal som involverar ljud?	
Klarar du genom användning av hörsel att reglera röstanvändningen så att den är anpassad till situationen?	

9.4.4 Det taktila sinnet

Hur påverkar det taktila sinnet din möjlighet att kommunicera?	
Använder du det taktila sinnet i följande kommunikativa aktiviteter:	
För att avläsa teckenspråk?	Om ja, som huvudmodalitet?
Användning av haptisk kommunikation?	
Som stöd för syn och/eller hörsel?	
Uppfatta temabyten i taktila samtal?	
Uppfatta nyanser som humor, ironi med mera?	
Delta i flerpartssamtal? (Växla mellan flera samtalspartner i ett och samma samtal).	
Använder du ditt taktila sinne för att sträcka dig efter och ta kontakt med andra?	
Kan du uppfatta andras initiativ genom taktilsinnet?	
Inkluderar du aktivt taktilsinnet i samtal, både när du lyssnar och när du talar?	

9.5 Informationsinhämtning

9.5.1 Generella frågor om informationsinhämtning

Vilka informationskanaler föredrar du att använda?	☐ Radio ☐ Tidningar ☐ TV ☐ Ljudtidning ☐ Internetbaserat ☐ Tidning på punktskrift ☐ Annat:
Vilka hjälpmedel eller annan anpassning behöver du för att använda dessa informationskanaler?	
Vilka hjälpmedel/tjänster använder du för trygghet och varning?	☐ Auditiva? ☐ Visuella? ☐ Taktila? ☐ Kombinationer?
Hur får du information om samhället, närmiljön, beskrivning av omgivningarna osv.?	☐ Tolk/ledsagare ☐ Personlig assistent ☐ Kontaktperson ☐ Läs- och sekreterarhjälp ☐ Annat, beskriv detta:

9.5.2 Syn

Hur påverkar synen din möjlighet att inhämta information från omgivningen?	
Kan du använda synen för att göra följande aktiviteter:	☐ Se på TV? ☐ Läsa? ☐ Hitta information på internet? ☐ Uppfatta information i omgivningen, såsom att hitta fram/orientera dig i kända och okända omgivningar?
När du sitter stilla, reagerar du på synintryck i din~~a~~ omgivningar?	
Ser du på olika föremål/objekt när dessa placeras framför dig?	
Kan du känna igen personer eller föremål som är stilla (utan att de är i rörelse)?	
Använder du synen för att skapa överblick genom att följa rörelser i din~~a~~ omgivning~~ar~~?	
Känner du igen ansikten enbart genom att använda synen?	
Klarar du att avläsa information som ges via bilder (2D)?	
Känner du igen visuella detaljer i en helhet?	
Utifrån visuella detaljer, klarar du att sätta samman dessa till en helhet?	
What do you perceive best – weak or strong colours?	

9.5.3 Hörsel

Hur påverkar hörseln din möjlighet att inhämta information från omgivningen?	
Kan du använda hörseln till följande aktiviteter:	☐ Lyssna på radio? ☐ Lyssna på musik? ☐ Delta i en föreläsning/kurs?
Kan du höra dörrklockan och telefonen?	
Reagerar du på ljud i omgivningen?	
Uppfattar du ljud som kommer på avstånd?	
Känner du igen dina närmaste genom att enbart använda hörseln?	
När du hör ett ljud, klarar du att identifiera vilket ljud det är och om du har hört det tidigare?	
När någon talar, klarar du att vara uppmärksam på det som sägs och på den som talar?	

9.5.4 Det taktila sinnet

Hur påverkar det taktila sinnet din möjlighet att inhämta information från omgivningen?	
Kan du använda det taktila sinnet till följande aktiviteter?	☐ Läsa skriftligt material? ☐ Få information via taktila dagsschema/kalendrar med mera? ☐ Få överblick över den nära omgivningen?
Använder du det taktila sinnet aktivt för att rikta uppmärksamheten mot objekt och personer i dina omgivningar?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att utforska objekt?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att identifiera likheter och skillnader mellan objekt?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att förstå relationer i rummet, mellan objekt och platser?	
Använder du taktilsinnet aktivt för att utforska andra människor?	
Använder du taktilsinnet aktivt för att uppfatta andras kroppsliga uttryck och reaktioner?	
Använder du taktilsinnet aktivt för att bli uppmärksam på andras beröring av din egen kropp?	

9.6 Orientering och förflyttning

9.6.1 Generella frågor

Vilket sinne stödjer du dig främst på vid orientering och förflyttning?	☐ Synen ☐ Hörseln ☐ Känseln ☐ Kombination av flera – beskriv:
Vilken typ av anpassning behöver du?	☐ Belysning ☐ Hållpunkter/kännemärken (visuella, taktila, auditiva)
Använder du vit käpp/ledarhund/ledsagare?	
Kan du ta dig fram inomhus på okända platser?	☐ utan ledsagare ☐ med ledsagare
Kan du ta dig fram utomhus på okända platser?	☐ utan ledsagare ☐ med ledsagare
Använder du kollektivtrafik, och i så fall under vilka förutsättningar?	
Hur tar du dig till och från aktiviteter inom och utanför hemmet?	

9.6.2 Syn

Hur påverkar synen din möjlighet att orientera dig i omgivningen?	
Hur använder du synen när du går i okänd terräng?	
Hur använder du synen när du går i känd terräng?	
Kan du använda synen för att uppfatta hinder i omgivningarna?	
Kan du använda synen för att få information om vilket underlag som kommer (jämnt/ojämnt)?	
Kan du använda synen för att få information om höjdskillnader i omgivningen?	
Kan du använda synen för att orientera dig i:	
Kända omgivningar (som till exempel hemma)?	
Okända omgivningar?	
Kan du med hjälp av synen hitta fram i ett rum?	
Fungerar din syn tillräckligt bra för att du ska kunna röra dig fritt under skiftande ljusförhållanden?	
Kan du orientera dig utan obehag från ljus?	
Kan du orientera dig i mörker med hjälp av synen?	

9.6.3 Hörsel

Hur påverkar hörseln din möjlighet att orientera dig i omgivningen?	
Använder du hörsel för att orientera dig i trafik?	
Finns det andra auditiva tekniker du använder vid orientering och förflyttning?	
Utforskar och orienterar du dig i områden genom lyssnande och användning av egen röst (ekolokalisering)?	
Känner du igen omgivningen med hjälp av hörseln?	
Orienterar du dig efter ljudkällor?	
Använder du hörseln i förhållande till riktningsorientering?	
Använder du hörseln för att orientera dig efter ljud på avstånd?	

9.6.4 Det taktila sinnet

Hur påverkar det taktila sinnet din möjlighet att orientera dig i omgivningen?	
Kan du identifiera underlag taktilt vid förflyttning?	
Hur upplever du att balansen fungerar vid förflyttning eller orientering?	
Har du behov av hjälpmedel vid förflyttning, såsom vit käpp, ledarhund eller ledsagare?	
Använder du taktila markörer i känd miljö vid förflyttning?	
Hur skapar du överblick över nya omgivningar?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att hitta hållpunkter i omgivningarna?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att navigera i omgivningarna?	
Använder du det taktila sinnet aktivt för att känna igen olika rum och omgivningar?	

9.7 Hälsa

Hur upplever du din egen hälsa med tanke på hur den påverkas av den kombinerade sinnesförlusten? Har du någon av följande punkter i listan, och kan du relatera dessa till den kombinerade sinnesförlusten?	• Huvudvärk • Muskelspänningar och smärta • Oro och osäkerhet • Yrsel/balansproblem/ostadighet • Andra hälsomässiga förhållanden som har betydelse • Energianvändning och krafter
Hur påverkas synen när du blir trött? Hur klarar du att återhämta dig så att synen fungerar igen?	
Hur påverkas hörseln när du blir trött? Hur klarar du att återhämta dig så att hörseln fungerar igen?	
Hur påverkas taktilsinnet när du blir trött? Hur klarar du att återhämta dig så att taktilsinnet fungerar igen?	
Hur tycker du att sinnena (syn, hörsel och det taktila sinnet) fungerar tillsammans när du blir trött?	

9.8 Personens egen upplevelse

- Personer med kombinerad syn- och hörselnedsättning berättar att de hör, men inte uppfattar vad som sägs. De ser, men kan inte helt lita på det de ser. Det blir därför svårt att förstå vad som sker i omgivningen, och man kan ha en upplevelse av att vara avskuren från gemenskapen. I vilken grad känner du igen dig i den beskrivningen?

- Personer med kombinerad sinnesförlust och dövblindhet berättar ofta att de tappar tråden i samtal. De berättar också att personer kommer plötsligt nära och att de lätt tappar överblicken när flera är närvarande. I vilken grad känner du igen dig i den beskrivningen?

- Dövblindhet kännetecknas av att syn och hörsel har svårt att kompensera för varandra. Många upplever att de hör eller ser sämre när syn och hörsel inte kan kompensera för det andra sinnet. I vilken grad känner du igen dig i den beskrivningen?

• Personer med kombinerad syn- och hörselnedsättning/dövblindhet berättar att det kan vara svårt att kommunicera, inhämta information och orientera sig i situationer med mycket bakgrundsljud. I vilken grad känner du igen dig i den beskrivningen?

Bild: Mostphotos

10 Bedömning av sinnenas funktion

Avslutningsvis sammanfattas intervjun i en kvalitativ bedömning av sinnenas funktion, strukturerad efter domänerna i den nordiska definitionen. Bedömningen ska beskriva hur sinnena används, hur de eventuellt kompenserar för varandra och vilken betydelse detta har för aktivitet och delaktighet.

10.1 Kvalitativ beskrivning

Beskriv konsekvenserna av den kombinerade syn- och hörselnedsättningen, variation mellan miljöer och situationer samt betydelsen för energianvändning och social delaktighet.

10.2 Utredarens bedömning

Utifrån intervjun tas ställning till om personen bedöms ha funktionsnedsättningen dövblindhet och om det finns behov av vidare utredning, rådgivning eller insatser.

Bild: Mostphotos

Referenslista

Andersen, K., & Rødbroe, I. (2000). *Identifikation af medfødt døvblindhed – et diagnosticeringsmateriale*. Aalborg, Denmark: Videnscenter for Døvblindefødte.

Befring, E., & Tangen, R. (2012). *Spesialpedagogikk* (5th ed.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Gallace, A., & Spence, C. (2009). The cognitive and neural correlates of tactile memory. *Psychological Bulletin, 135*(3), 380–406. https://doi.org/10.1037/a0015325

Mjønes, R. (2019). We hear with our brains. In M. Creutz et al. (Eds.), *Hvis du kan se det, kan du understøtte det – En bok om taktilt språk* (pp. 48–53). Sweden: Nordic Welfare Centre.

Nicholas, J. (2021). Understanding the tactile system. In T. Hartshorne et al. (Eds.), *CHARGE syndrome* (2nd ed., pp. 77–87). San Diego, CA: Plural Publishing.

Nicholas, J. T., Johannessen, A. M., & van Nunen, T. (2019). *Tactile working memory scale – A professional manual*. Sweden: Nordic Welfare Centre.

Nordic Welfare Centre. (2016). *Nordic definition of deafblindness*. https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/03/nordic-definition-of-deafblindness.pdf

Prytherch, D., & McLundie, M. (2002). So what is haptics anyway? *Research Issues in Art, Design and Media, 2*, 2–11.

Ravenscroft, J., & Damen, S. (2019). The challenge of identifying deafblindness. *British Journal of Visual Impairment, 37*(2), 77–80. https://doi.org/10.1177/0264619619847016

Wittich, W., Nicholas, J., & Damen, S. (2021). Living with deafblindness during COVID-19. *British Journal of Visual Impairment, 40*(3), 487–499. https://doi.org/10.1177/02646196211002887

Translator's note: Terminology has been normalised consistently throughout the document in British English. The phrase "bodily-tactile sense" has been used throughout as the standard rendering of "kroppslig-taktil sans", and "functional assessment" has been used consistently for "funksjonell utredning".

Om publikationen

Nordiskt material för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet

ISBN: 978-91-89787-24-7
DOI: 10.52746/QQOJ1281

Utgivare: Nordic Welfare Centre
© september 2026

Författare: Annika Maria Johannessen, Lone Rømer Jensen, Bettina Kastrup Pedersen, Cathrine Olesen, Louise Hassing, Karina Højbjerre Seiler, Odd-Erik Madsen, Kirsten Frandsen, Gøran Andreas Gregor Caspian Forsgren and Rasmus Hougaard Pedersen

Projektledare: Göran Forsgren, Rasmus Hougaard Pedersen
Redaktör: Göran Forsgren
Utgivare: Samuel Engblom

Layout: Maija Markkula
Bilder: Mostphotos

Citera som: Johannessen, A. M., Rømer Jensen, L., Kastrup Pedersen, B., Olesen, C., Hassing, L., Højbjerre Seiler, K., Madsen, O.-E., Frandsen, K., Forsgren, G. A. G. C., & Hougaard Pedersen, R. (2026). *Nordiskt material för funktionell kartläggning av syn-, hörsel- och taktil förmåga, för bedömning av dövblindhet*. Nordens välfärdscenter. https://doi.org/10.52746/PRJM4928

Nordens välfärdscenter
Box 1073, SE-101 39 Stockholm
Visit address: Svensksundsvägen 11A
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter
Kaisaniemenkatu 13 A
FI-00100 Helsinki
Telephone: +358 20 741 08 80
info@nordicwelfare.org